

Çocuklar için Dil Bilgisi

Ahmet BENZER

5. Baskı

Ahmet BENZER

ÇOCUKLAR İÇİN DİL BİLGİSİ

ISBN 978-625-6764-34-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2021, Ankara

5. Baskı: Kasım 2023, Ankara

Yayın-Proje: Begüm Buse Gül

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın. San. - Murat Tarcan

İvedik Cad. No: 417 Yenimahalle/ANKARA

Kızılıbey Vd 8230201756

Tel: (0312) 384 34 35

Faks: (0312) 384 34 37

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47663

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Dil Bilgisi Ne İŖe Yarar?

Bilginin kaybolma tehlikesi insanları bilgiyi kaydetme uğraşına yöneltmiştir. Bunun için ilk önce resimleri sonrasında ise daha kolay bir yöntem olan sembolleri kullanmıştır. Sembollerin bir araya gelerek anlam oluşturabilmesi için dil bilgisi kurallarına ihtiyaç duyulmuştur.

Dil bilgisi kurallarını bildiğinizde mantığınızı kullanarak dili daha kolay öğrenebilir, daha yaratıcı ve etkili bir şekilde kullanabilirsiniz. Dil bilgisini doğru bir şekilde zihninize kodlarsanız hiç ezber yapmadan başka dilleri kolaylıkla öğrenebilirsiniz. Neden mi? Bütün diller benzer şekilde kodlanmıştır. Birinin kodunu çözerseniz diğerlerininkini daha kolay çözersiniz. Kodları çözmenin yolu dil bilgisi kurallarını bilmekten geçer.

Dili, yapılar ile kullanırız. Bu yapılar her dilde aynı amaçla farklı sembollerle kullanılır. Örneğin hiç fark ettiniz mi kaç şekilde teşekkür ederiz veya kaç şekilde bir cümleye 'çokluk' anlamı katabiliriz? Günlük hayatta farkında olmadan birçok farklı yapıyı kullanır ve her geçen gün bu yapıları yenilerini ekleriz. Örneğin önceleri *gibi* kelimesi 'benzerlik' anlamında kullanılırken günümüzde "Beş gibi Kadıköy'de buluşalım." cümlesindeki *gibi* 'yaklaşık' anlamında da kullanılabilir. Yapı bilginiz ne kadar genişlerse kendinizi o kadar rahat ifade edebilirsiniz.

Bu kitap ile yapıların farklı anlamlarını keşfetmeye ve yeni yapıları öğrenmeye başlayacağız. Kitap boyunca bilgiyi aktarma ve saklama düşüncesinin ortaya çıkardığı dil bilgisi kurallarını anlatırken ilk önce "Nedir?" sorusuna cevap vermeye çalıştık. Kuralları öğrenirken kurala ilgili yazım ve noktalama bilgisi ya da farklı kullanımları da birlikte öğreneceksiniz. Bu kitapta dil bilgisi öğretiminde yer alan "geçmiş zamanın hikâyesi, zaman kayması" gibi beyin yakan adlandırmalarla karşılaşmayacaksınız. Önemli olan Türkçenin işleyiş mantığını yakalamanız. Kitap boyunca her öğrendiğiniz bilgiyi kullanmanızı sağlayacak etkinliklerle karşılaşacaksınız. Bu etkinliklerle hem meraklanacak hem eğlenecek hem de öğreneceksiniz.

Elinizdeki kitap Türkçeyi daha iyi tanımanızda sizlere rehberlik yapacaktır. Eğlenerek öğreneceğiniz dil bilgisi yolculuğunuzda keyifli okumalar diliyorum.

Ahmet BENZER

ORCID No: 0000-0003-3579-3699

Kadıköy 2023

Sınıflara Göre Dil Bilgisi Konuları

Sınıf	Noktalama Konusu	Sayfa Numarası
5. sınıf	Kök-ek	1-12
	Kelimede Anlam	13-22
	Ses Olayları	23-41
6. sınıf	Ad	41-84
	Sıfat	85-116
	Zamir	117-132
	Tamlama	133-140
	Edat	223-227
	Bağlaç	228-233
	Ünlem	235-238
7. sınıf	Fiil	141-182
	Zarf	187-205
	Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları	259-265
8. sınıf	Fiilimsi	207-222
	Cümle	239-257
	Çatı	183-185
	Dil Bilgisine Dayalı Anlatım Bozuklukları	266-271

İÇİNDEKİLER

Dil Bilgisi Ne İşe Yarar?	iii
Sınıflara Göre Dil Bilgisi Konuları	iv

1. BÖLÜM KELİME

Şekil Bakımından Kelime.....	2
Kök	2
Ek	4
Ekler Nasıl Yazılır?	4
Kaç Çeşit Ek Vardır?	8
Ekler Nasıl Çalır?	9
Anlam Bakımından Kelimeler.....	13
Çok Anlamlılık	18
Anlamdaş	20
Sesteş	20
Zıt Anlam.....	21

2. BÖLÜM SES OLAYLARI

Ünlü Düşmesi	24
Ünlü Daralması	27
Ünsüz Benzeşmesi	29
Ünsüz Yumuşaması	33
Ünsüz Türemesi	38
Yardımcı Ses	40

3. BÖLÜM AD

Somut ve Soyut Adlar	47
Cins ve Özel Adlar	49
Cins Ad.....	49

Özel Ad.....	49
Cins Ad mı Özel Ad mı?	50
Adlarda Sayı	52
Teklik	52
Çokluk.....	52
Topluluk	53
Yansıma Adlar	57
Adlarda Küçültme.....	60
Adın Hâlleri	65
Yalın Hâl	65
+I Hâli	65
+A Hâli	67
+DA Hâli.....	69
+DAn Hâli	69
Adlarda Kişi (İyelik Eki).....	72
İyelik Eki mi İlgi Eki mi?	72
Yapılarına Göre Adlar	76
Basit Adlar.....	77
Türemiş Adlar	77
Birleşik Ad	77
Birleşik Adların Yazımı	80

4. BÖLÜM SIFAT

Niteleme Sıfatı	86
İşaret Sıfatları	91
Sayı Sıfatları	95
Belirsizlik Sıfatları.....	99
Soru Sıfatları	102
Küçültme Sıfatları	104
Pekleştirme Sıfatları	106
Adlaşmış Sıfat	107
Sıfatların Sırası	109

5. BÖLÜM ZAMİR

Kişi Zamirleri	119
İşaret Zamirleri.....	124
Soru Zamirleri.....	127
Belirsizlik Zamirleri	129

6. BÖLÜM TAMLAMA

Ad Tamlaması.....	131
Belirtili Ad Tamlaması.....	132
Belirtisiz Ad Tamlaması.....	133
Belirtili ve Belirtisiz Ad Tamlaması Birlikteliği	133
Sıfat Tamlaması	136

7. BÖLÜM FİİL

Anlam Bakımından Fiiller	140
Fiilde Yapı	142
Basit Fiiller	142
Türemiş Fiiller	142
Birleşik Fiiller	142
Ek Fiil	148
Fiilde Kişi	151
Zaman	154
Şimdiki Zaman.....	155
Geçmiş Zaman	157
Gelecek Zaman.....	160
Geniş Zaman	161
Görünüş.....	163
Bitmişlik Görünüşü	164
Sürme Görünüşü	164
Bitmemişlik Görünüşü.....	164

Kiplik	166
Kip	169
-mAlI	169
-A	169
-sA	169
Emir Ø	171
Birleşik Zaman	174
-mİş Ekinin Birleşik Zamanlarda Kullanımı	174
-DI Ekinin Birleşik Zamanlarda Kullanımı	175
-(I)yor Ekinin Birleşik Zamanlarda Kullanımı	175
-AcAK Ekinin Birleşik Zamanlarda Kullanımı	176
-mAktA Ekinin Birleşik Zamanlardaki Kullanımı	177
-Ar/İr Ekinin Birleşik Zamanlarda Kullanımı	177
Çatı	180
Etken	180
Edilgen	180
İşteş	183
Ettirgen	183

8. BÖLÜM ZARF

Zaman Zarfları	189
Yer-Yön Zarfları	192
Durum Zarfları	195
Miktar Zarfları	198
Soru Zarfları	200
Tutum Zarfları	201

9. BÖLÜM FİİLİMSİLER (ZOMBİ FİİLLER)

Ad-Fiil	204
Sıfat-Fiil	208
Zarf-Fiil	212

10. BÖLÜM BAĞLANTI VE GEÇİŞ İFADELERİ

Edat.....	217
Bağlaç.....	221

11. BÖLÜM ÜNLEM

Ünlem.....	227
------------	-----

12. BÖLÜM CÜMLE

Cümlenin Öğeleri	233
Yüklem.....	233
Özne.....	235
Nesne	237
Zarf Tamlayıcısı	238
Yer Tamlayıcısı	238
Cümle Türleri	242

13. BÖLÜM ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

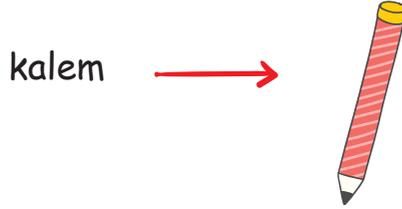
Anlama Dair Bozukluklar	247
Gereksiz Kelime Kullanımı.....	247
Anlamca Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması.....	248
Kelimenin Yanlış Anlamda Kullanılması.....	249
Kelimenin Yanlış Yerde Kullanılması	249
Deyimlerin Yanlış Anlamda Kullanılması	249
Anlam Belirsizliği.....	250
Mantık ve Sıralama Hatası.....	250
Dil Bilgisine Dayalı Anlatım Bozuklukları.....	253
Özne-Yüklem Uyumsuzluğu	253
İyelik Ekinin Yanlış Kullanılması	253

Öge Eksikliği.....	254
Tamlama Yanlışlıkları.....	254
Eklerin Yanlış Kullanılması.....	255
Bağlaç Yanlışlıkları.....	255
Cevap Anahtarı.....	259
Kaynakça.....	355

1. BÖLÜM

KELİME

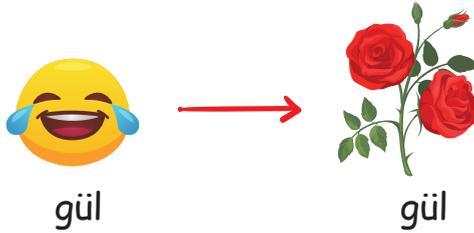
Kelimeler tek başına anlamı olan dil yapılarıdır. Bir kelime şekil ve anlamdan oluşur.

Bardak, şekil; anlam, bu bardağın içine koyduğumuz farklı içeceklerdir.

Bardak aynı kalsa da içine koyduğumuz içecekler değişmektedir. Bir kelimenin iki tane, üç tane anlamı olabilir:

Şimdi şekil ve anlam olarak kelimenin özelliklerine bir bakalım.

1.1. Şekil Bakımından Kelime

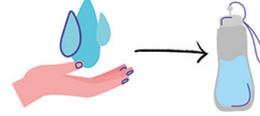
Kelime, şekil bakımından kök ve ekten oluşur.

1.1.1. Kök

Kök, kelimenin anlamlı en küçük parçasıdır:

su-luk

kök

Kökü bulmak için anlamlı en küçük parçaya kadar gitmeliyiz:

denizcilik

denizci

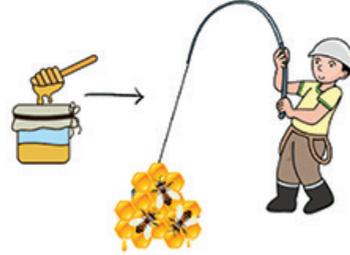
deniz

Bunu yaparken kelimenin anlamıyla kök arasında bir anlam ilgisi olmasına dikkat etmeliyiz:

balıkçı

Yukarıdaki kelimenin kökünü *bal* kelimesine kadar getiremeyiz çünkü *bal* ile *balık* kelimeleri arasında bir anlam ilgisi yoktur. Kelimenin kökü *balıktır*. Aynı şekilde *elmas* kelimesinin kökü de *elma* ya da *el* değil, kelime kök hâlinindedir.

Kök, fiil veya ad olabilir.

Kök bir varlığı temsil ediyorsa ve hareket anlamı taşıyorsa ad köküdür:

meyve, ceket, kahve, makine,

Kök hareket anlamı taşıyorsa fiil köküdür:

izle-

koş-

sat-

